

ภาคสอง
ลักษณะของเจ้าของธุรกิจ
การบริหารและการจัดองค์การ

บทที่ 3

รูปแบบของการเป็นเจ้าของธุรกิจ (Business Ownerships Forms)

ผู้ประกอบการจะต้องตัดสินใจในการเลือกรูปแบบของธุรกิจที่ตนเองต้องการเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างดีที่สุด ตามที่เจ้าของธุรกิจคิดไว้ว่าจะทำอะไร จะทำอย่างไร และจะทำในรูปแบบไหน

รูปต่าง ๆ ของการเป็นเจ้าของธุรกิจ

1. การประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว (Sole proprietorships)
2. การประกอบการแบบหุ้นส่วน (Partnership)
3. การประกอบการแบบบริษัทจำกัด (Company Limited)
4. การประกอบการแบบสหกรณ์ (Co-operative Society)
5. การประกอบการแบบรัฐวิสาหกิจ (Government enterprise)
6. กิจการร่วมลงทุน (Joint Venture)
7. แบบอื่น ๆ ของการเป็นเจ้าของธุรกิจ (Other Forms of Business Ownership)

การประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship)

ลักษณะที่สำคัญของการประกอบการแบบนี้ก็คือ บุคคลเพียงคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ (กำไร) แก่ตัวเองโดยเฉพาะ และผู้เป็นเจ้าของก็จะภาคภูมิใจที่ได้เป็น “นายของตัวเอง” ดังนั้น ในรูปลักษณะการประกอบการแบบนี้เหมาะสำหรับกิจการที่ไม่ต้องใช้ทุนมากนัก การดำเนินงานง่าย จัดตั้งง่าย ไม่ต้องมีพิธีรีตรองมาก โดยทั่ว ๆ ไป

กฎหมายไม่ได้กำหนดหรือบังคับจำกัดสิทธิไว้เหมือนการประกอบธุรกิจประเภทอื่น ๆ จึงเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเลือกประกอบอาชีพตามถนัดได้ แต่การดำเนินงานนั้นต้องเป็นการดำเนินธุรกิจที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

ผลดีของการประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว

1. ได้รับผลกำไรทั้งหมด ไม่มีรูปแบบของการประกอบการชนิดใดที่จะยอมให้บุคคลเพียงคนเดียวได้รับผลกำไรทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ นอกจากการประกอบการแบบนี้เท่านั้น
2. จัดตั้งได้ง่ายและค่าใช้จ่ายต่ำ เพียงแต่จดทะเบียนพาณิชย์และทะเบียนการค้าแล้วก็เริ่มประกอบกิจการได้
3. มีอิสระและความคล่องตัว เนื่องจากบุคคลคนเดียวทำงาน ดังนั้น เขาย่อมจะเป็นนายของตัวเอง และการตัดสินใจย่อมปราศจากคนขัดแย้ง และถือได้ว่าเป็นคำสั่งขั้นสูงสุด พร้อมทั้งจะขยายกิจการถ้าพอใจและพร้อมที่จะปิดกิจการได้ตลอดเวลา
4. ความตื่นตัวในการทำงาน เนื่องจากเป็นกิจการของตัวเอง จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่จะต้องกระตือรือร้นที่จะทำให้ธุรกิจการค้าเจริญรุ่งเรืองไปเรื่อย ๆ เพราะเป็นการสร้างฐานะให้แก่ตัวเองทั้งสิ้น หากกิจการย่ำแย่เป็นทางนำไปสู่ความเสียหาย ผลขาดทุน และอาจถึงล้มละลายได้
5. กฎหมาย ข้อบังคับ มีน้อยกว่าการประกอบการแบบอื่น ๆ
6. เครดิตสูง การให้เครดิตหรือสินเชื่อที่ย่อมได้รับความเชื่อถือมากกว่าพวกนิติบุคคล ธนาคารสามารถพิจารณาฐานะและความเชื่อถือได้โดยพิจารณาเอาจากความขยันขันแข็งในการทำงาน
7. เก็บความลับได้ดี งานบางอย่างย่อมจำเป็นต้องปกปิด กรรมวิธี สูตร ในการผลิตสินค้า หากมีคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอาจทำให้ความลับรั่วไหลได้
8. เลิกกิจการได้ง่าย สามารถเลิกกิจการได้ทันทีที่ต้องการ ซึ่งผิดกับการประกอบการแบบอื่น ๆ ต้องดำเนินขั้นตอนให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงจะเลิกกิจการได้

ผลเสียของการประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว

1. หนี้สินไม่จำกัดจำนวน จำนวนหนี้ที่เกิดจากการค้ำนั้น จะต้องรับผิดชอบทั้งหมด เจ้าหนี้สามารถบังคับเอาจากบรรดาทรัพย์สินทั้งปวงได้จนหมดสิ้น
2. กิจการมีขนาดเล็ก เนื่องจากเงินทุนมีจำกัด ถ้าจะขยายให้ใหญ่โตย่อมเป็นไปได้ยากมาก หากประสงค์จะขยายกิจการอาจต้องเปลี่ยนรูปแบบการประกอบการเป็นแบบอื่น เช่น ห้างหุ้นส่วน

3. ความสามารถในการบริหารงาน การบริหารงานอาจขาดหลักวิชาการบริหารที่ดี เช่น ขาดความรู้ความสามารถในการพิจารณาการให้เครดิต เข้าทำนอง “หัวเดียวกระเทียมลีบ”
4. คนงานหมดโอกาสก้าวหน้า การประกอบกิจการย่อมมีลูกจ้างเป็นธรรมดา แต่คนงานย่อมมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งที่สูงหรือรายได้สูง ๆ ได้น้อย เพราะกิจการอาจจะขยายให้ใหญ่โตได้ยาก
5. การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องกัน การตาย ความชราของเจ้าของ กิจการอาจจะทำให้ธุรกิจนั้นเลิกกิจการไปทันที เพราะหาคนดำเนินการต่อไปไม่ได้

การประกอบการแบบห้างหุ้นส่วน (Partnership)

ลักษณะของห้างหุ้นส่วน

มาตรา 1012 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อจะกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น”

ดังนั้น ตามกฎหมาย ห้างหุ้นส่วนจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ

1. บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป จะนำทุนมาเข้าหุ้นกันมากน้อยเท่าใดก็ได้
2. ตกลงเข้ากัน คือบุคคลที่จะเข้าร่วมประกอบกิจการได้มาทำสัญญาดตกลงกันว่า จะประกอบการค้าร่วมกัน การตกลงกันนั้นจะต้องมีการแสดงเจตนาโดยแจ้งชัด อาจจะเป็นสัญญาปากเปล่าหรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ว่าจะเข้าเป็น “หุ้นส่วนกัน” การตกลงเข้าเป็นหุ้นส่วนกันนี้จะต้องมีการลงทุนร่วมกันด้วย ทุนที่จะนำมาลง ได้แก่

ก. เงินสด

ข. ทรัพย์สินอื่นนอกจากตัวเงินสด

ค. แรงงาน คือใช้กำลังสติปัญญา ความคิด แรงกายแทนเงินสดหรือทรัพย์สิน

3. เพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน คือคู่สัญญาจะต้องมาร่วมแรงร่วมใจและร่วมทุนกันเพื่อทำการงานตามที่ได้ตกลงกันได้

4. เพื่อประสงค์ผลกำไร คือ เป็นการตกลงใจทำงานโดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อผลกำไรอันได้เกิดจากกิจการที่ทำนั้น และผลกำไรจะได้นำมาแบ่งปันกันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน แต่ถ้าหากกิจการนั้นทำงานโดยไม่หวังผลกำไร กิจการนั้นไม่ถือว่าเป็นห้างหุ้นส่วน

ประเภทของห้างหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญ (General Partnership)
2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Partnership)

ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้สินทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

ก. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีได้จดทะเบียน คือ ไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็สามารถจัดตั้งเป็นห้างหุ้นส่วนได้

ข. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ห้างหุ้นส่วนชนิดนี้จะเรียกว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล” หมายความว่า เมื่อจดทะเบียนเรียบร้อยแล้วจะเกิดสิทธิตามกฎหมายขึ้นมาอีกประการหนึ่ง คือเป็น “นิติบุคคล”

ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือ ห้างหุ้นส่วนที่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และผู้เป็นหุ้นส่วนแบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ

ก. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้น (จำพวกหนึ่ง)

ข. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดจำนวน (อีกพวกหนึ่ง)

ประเภทของหุ้นส่วน (Kinds of Partners)

สำหรับในห้างหุ้นส่วนสามัญ (general partnership) สามารถแบ่งแยกประเภทของหุ้นส่วนออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกันคือ

1. ผู้เป็นเจ้าของซึ่งมีบทบาทสำคัญในห้างหุ้นส่วนแต่ไม่ต้องการเปิดเผยให้บุคคลภายนอกทราบหุ้นส่วนประเภทนี้เรียกว่า Secret Partner
2. หุ้นส่วนที่ไม่ได้ลงมือดำเนินงานเองและไม่มีความสำคัญในการดำเนินกิจการเรียกว่า Silent Partner
3. หุ้นส่วนที่เป็นหุ้นส่วนสามัญเป็นระยะเวลายาวนานและเป็นเจ้าของส่วนใหญ่ของกิจการเรียกว่า Senior Partner
4. Dormant Partner จะเป็นหุ้นส่วนทั้งแบบ Silent และ Secret โดยประชาชนทั่วไปจะไม่ทราบว่าหุ้นส่วนและไม่ได้ลงมือดำเนินงานเองในห้างหุ้นส่วน

5. ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญและห้างหุ้นส่วนจำกัด โดยรับผิดชอบ ในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีการจำกัดจำนวนเรียกว่า หุ้นส่วนสามัญ (General Partner) ตำแหน่ง Junior Partner ใช้สำหรับเป็นเครื่องชื่อบอกถึงบุคคลบางคนซึ่งเป็นเจ้าของ ในระยะเวลาอันสั้นและไม่มีควมรับผิดชอบที่ถาวรตลอดไป

6. หุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดชอบ (Limited Partner) คือ หุ้นส่วนที่หนี้สินส่วนตัว ของเขาจำกัดเพียงจำนวนที่ได้ลงทุนไว้ในห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบจะไม่ได้ รับอนุญาตให้ทำหน้าที่บริหารงานของห้างหุ้นส่วน

หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบนี้จะรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนเพียงเท่าจำนวน เงินทุนที่ตนได้ตกลงลงทุนไว้ในห้างหุ้นส่วนเท่านั้น ดังนั้น ทรัพย์สินส่วนตัวของตนจึงไม่ต้อง นำมาชดเชยให้แก่ห้างหุ้นส่วนเมื่อห้างหุ้นส่วนมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เพราะรับผิดชอบ เพียงจำนวนเงินทุนที่ลงไว้ในห้างหุ้นส่วนเท่านั้น

การก่อตั้งห้างหุ้นส่วน (Forming a Partnership)

ถ้าผู้ที่ต้องการประกอบกิจการธุรกิจเห็นว่าห้างหุ้นส่วนเป็นแบบที่มีความเหมาะสม ในการเป็นเจ้าของกิจการ ก็จะทำการตกลงกันเพื่อก่อตั้งเป็นห้างหุ้นส่วน การตกลงกันอาจ ทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือปากเปล่าก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อใช้เป็นหลักฐานที่แน่นอนจึง สมควรทำกันไว้ให้เป็นลายลักษณ์อักษร การตกลงเข้าเป็นหุ้นส่วนกันนี้จะต้องมีการแสดงเจตนา โดยชัดแจ้งว่าจะเข้าเป็น “หุ้นส่วนกัน” การตกลงเข้าเป็นหุ้นส่วนกันนี้จะต้องมีการลงทุนร่วมกัน ด้วย ทุนที่จะนำมาลงนี้อาจเป็นเงินสด ทรัพย์สินอย่างอื่นนอกเหนือจากเงินสด และแรงงานได้แก่ สติปัญญาหรือความคิดแรงกายเป็นต้น ตามหลักทั่วไปแล้วในสัญญาห้างหุ้นส่วนควรมีข้อความ ระบุไว้ชัดเจนดังนี้

1. ชื่อของห้างหุ้นส่วน
2. ชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วน
3. สถานที่ตั้งของกิจการ
4. สถานที่อยู่ของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคน
5. ลักษณะของธุรกิจ
6. ช่วงเวลาของการตั้งห้างหุ้นส่วนตามที่มีความประสงค์
7. จำนวนเงินสดหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่หุ้นส่วนนำมาลงในห้างหุ้นส่วน
8. เวลาที่หุ้นส่วนแต่ละคนจะสามารถถูกตีให้ได้
9. เงินเดือนที่หุ้นส่วนได้รับและเงินถอนของหุ้นส่วนแต่ละคน

10. การแบ่งส่วนแบ่งกำไรและขาดทุน
11. หน้าที่และความรับผิดชอบของหุ้นส่วนแต่ละคน
12. วิธีการเกี่ยวกับการปิดบัญชีเมื่อมีหุ้นส่วนถึงแก่ความตาย หรือเมื่อมีการถอนตัว
13. สาเหตุพิเศษที่ทำให้ห้างหุ้นส่วนต้องเลิกกิจการ เป็นต้น

ผลดีของการประกอบการแบบห้างหุ้นส่วน

1. เงินทุน สามารถระดมทุนได้มากกว่าการประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว
2. เครดิตสูง เนื่องจากมีบุคคลหลายคนร่วมรับผิดชอบ จึงเพิ่มความไว้วางใจจากธนาคาร เจ้าหนี้ ฯลฯ
3. ความสามารถในการบริหาร เนื่องจากมีบุคคลอื่นเข้ามาร่วมหัวจมท้ายด้วย ย่อมเป็นสิ่งแน่นอนว่าความสามารถในการบริหารงานย่อมดีขึ้นเป็นเงาตามตัว เข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า “สองหัวดีกว่าหัวเดียว”
4. ได้ลูกจ้างที่ดี เมื่อกิจกรรมมีโอกาสเจริญก้าวหน้าและสามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตขึ้น โดยฝ่ายลูกจ้างที่ทำงานด้วยย่อมมีความเชื่อมั่นในความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน จึงทำให้คนมีความรู้ความสามารถ ไม่เปลี่ยนไปหางานอื่นอีก

ข้อเสียของการประกอบการแบบห้างหุ้นส่วน

1. หนี้สินไม่จำกัดจำนวน หนี้สินที่ห้างได้ก่อให้เกิดขึ้นนั้น เจ้าหนี้สามารถจะมาบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้อีกจนกว่าจะครบจำนวนหนี้ หากห้างล้มละลาย ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องล้มละลายตามไปด้วย มีข้อยกเว้นเพียงหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบเท่านั้นที่จะรับผิดชอบเพียงเท่าที่ได้ตกลงว่าจะลงหุ้นเท่านั้น
2. ขาดการทำงานที่ต่อเนื่อง คุณสมบัติส่วนตัวของหุ้นส่วนแต่ละคนถือเป็นเรื่องสำคัญ หากหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตายลงห้างอาจจะต้องเลิกดำเนินกิจการ
3. การบริหารงานอาจประสบความยุ่งยาก ถ้าหากว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดเป็นคนไม่กระตือรือร้น เกียจคร้าน หรือคอยเอา راحتเอาเปรียบหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะเป็นผลทำให้กิจการดำเนินไปไม่ดีและไม่ประสบผลสำเร็จ
4. เป็นการลงทุนจม กล่าวคือทุนที่ได้ลงไปอยู่ในห้างหุ้นส่วนนั้นอาจจะถอนคืนได้ยาก หากเกิดเหตุดังต่อไปนี้ เช่น หุ้นส่วนตาย ลาออก ซึ่งห้างหุ้นส่วนจะต้องจ่ายเงินทุนคืน แต่ห้างอาจขาดแคลนเงินสดเพื่อนำมาจ่ายคืนทุนได้

5. ขนาดของกิจการถูกจำกัด คือ กิจการประเภทนี้มักจะไม่สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตได้ เพราะจะหาเงินทุนเพิ่มได้ยาก โดยปกติแล้วการประกอบกิจการแบบห้างหุ้นส่วนนี้ มักจะร่วมงานกันระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงเท่านั้น

การประกอบกิจการแบบบริษัทจำกัด (Company Limited or Corporation)

บริษัทจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ บริษัทเอกชนและบริษัทมหาชน

มาตรา 1096 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “อันว่าบริษัทจำกัดนั้น คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน ผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ”

ในปัจจุบันนี้ได้มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับบริษัทมหาชน ซึ่งเป็นบริษัทประเภทที่กำหนดจำนวนผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ดังนั้น บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่า 7 คน จนถึง 99 คน จึงเป็นบริษัทเอกชนและถ้ามีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป จะต้องเปลี่ยนเป็นบริษัทมหาชน หรือมิฉะนั้นจะต้องลดจำนวนผู้ถือหุ้นให้เหลือไม่ถึง 100 คน ทั้งนี้จะต้องดำเนินการภายใน 1 ปี นับตั้งแต่บริษัทมีผู้ถือหุ้นเกินจำนวนดังกล่าว

บริษัทจำกัดจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. ทุนนั้นแบ่งออกเป็นหุ้น แต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่ากันหมด ซึ่งแตกต่างกับหุ้นในห้างหุ้นส่วน ไม่มีกฎหมายบังคับไว้ว่าจะต้องมีจำนวนเท่ากันหมด ดังนั้น ทุนของห้างหุ้นส่วนจะแบ่งเป็นเท่าใดก็ได้ตามความพอใจของผู้เป็นหุ้นส่วน แต่สำหรับบริษัทจำกัด กฎหมายบังคับให้แบ่งทุนทั้งหมดออกเป็นหุ้น (ส่วนย่อย) จะเป็นกี่หุ้นก็ได้ และหุ้นแต่ละหุ้นจะมีมูลค่าต่ำกว่าห้าบาทไม่ได้ ตัวอย่างเช่น บริษัทดีดี จำกัด ตั้งขึ้นโดยมีทุน 100,000 บาท ถ้าแบ่งเป็นหุ้น ให้หุ้นหนึ่งมีมูลค่า 50 บาท บริษัทดีดีจะแบ่งทุนออกเป็น 2,000 หุ้น ($100,000 \div 50$)

2. ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบเท่านั้น ดังตัวอย่างข้างต้น ถ้าหากนาย ก. ถือหุ้นหนึ่งหุ้น ซึ่งมีมูลค่า 50 บาท และนาย ก. ได้จ่ายเงินค่าหุ้นให้ไปแล้ว 20 บาท ดังนั้น นาย ก. ย่อมมีความรับผิดชอบต่อบริษัทหรือเจ้าหน้าที่ของบริษัทอีกเพียง 30 บาทเท่านั้น แต่ถ้าหากนาย ก. ได้ส่งเงินชำระให้บริษัทครบห้าสิบบาทแล้ว นาย ก. ก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่ออีกต่อไป

3. คุณสมบัติของผู้ถือหุ้น ไม่เป็นสาระสำคัญไม่ว่าจะเป็น เด็ก คนชรา คนหมดความสามารถทางกฎหมาย ก็สามารถเป็นผู้ถือหุ้นได้ทั้งสิ้น

การจดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด

การตั้งบริษัทจำกัดนั้นต้องทำเป็นขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำหนังสือบริคณห์สนธิไปขอจดทะเบียน
2. จัดการให้หุ้นของบริษัทมีผู้จองซื้อจนครบ
3. ประชุมตั้งบริษัท
4. ผู้เริ่มก่อนการมอบกิจการให้กรรมการชุดแรก
5. กรรมการเรียกให้บรรดาผู้จองซื้อหุ้นชำระเงินค่าหุ้น และจะต้องเรียกให้ชำระครั้งแรกไม่น้อยกว่า 25% ตามกฎหมาย
6. เมื่อได้รับชำระเงินค่าหุ้นครบตามที่เรียกแล้ว กรรมการต้องไปจดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทภายใน 3 เดือน นับจากวันประชุมตั้งบริษัท

หนังสือบริคณห์สนธิ หนังสือบริคณห์สนธินั้นคือหนังสือบันทึกเจตนาของผู้เริ่มก่อนการ (Promoters) ซึ่งมีไม่น้อยกว่า 7 คนว่าจะตั้งบริษัทชื่ออะไร ประกอบกิจการอะไร ตั้งอยู่ที่ไหน มีทุนดำเนินการเท่าใด แบ่งออกเป็นกี่หุ้น มูลค่าหุ้นละเท่าใด ผู้ซื้อหุ้นจะต้องรับผิดชอบเพียงเท่ามูลค่าที่ตนถือในมือ และผู้เริ่มก่อนการเองตั้งใจจะซื้อไว้คนละเท่าใด แล้วนำหนังสือนี้ไปจดทะเบียนที่สำนักงานจดทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท

การจัดการให้หุ้นของบริษัทมีผู้จองจนครบ ผู้เริ่มก่อนการเมื่อได้จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิเรียบร้อยแล้ว ต่อมาก็จะต้องทำการขายหุ้นให้กับคนทั่วไป อาจเป็นเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง หรือประชาชนทั่วไป โดยให้บอกเล่าด้วยปาก หรืออาจจะโฆษณาขาย โดยทำเป็นหนังสือโฆษณา หนังสือฉบับนี้เรียกว่า หนังสือชี้ชวน (Prospective) ซึ่งต้องจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานก่อน

การประชุมจัดตั้งบริษัท ผู้เริ่มก่อนการจะต้องเรียกผู้จองหุ้นทั้งหมดมาประชุมกัน การประชุมครั้งนี้เรียกว่าการประชุมจัดตั้งบริษัท กิจการที่จะกระทำในครั้งนี้ คือ

- ก. ตั้งข้อบังคับต่าง ๆ ของบริษัท
- ข. ผู้เริ่มก่อนการตกลงถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันพึงมี
- ค. เลือกตั้งกรรมการและผู้สอบบัญชีอันเป็นชุดแรก

การเรียกให้ผู้จองซื้อหุ้นชำระเงินครั้งแรก เมื่อได้เลือกตั้งกรรมการได้แล้ว (จะเป็นก็คนที่ตาม) ผู้เริ่มก่อนการจะต้องส่งมอบงานทั้งหมดให้แก่คณะกรรมการทันที คณะกรรมการจะเริ่มทำงานขั้นแรก คือ เรียกให้ผู้จองซื้อหุ้นชำระเงินค่าหุ้น ซึ่งการเรียกให้ชำระค่าหุ้นนั้น อาจเรียกใช้ชำระครั้งเดียวหรือหลาย ๆ ครั้งก็ได้ แต่ในการชำระครั้งแรกนั้นต้องเรียกใช้ชำระไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า

การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท เมื่อได้รับชำระเงินค่าหุ้นครบถ้วนแล้ว คณะกรรมการจะต้องนำหนังสือไปจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานเป็นบริษัทจำกัด การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทนั้นจะต้องไปจดภายในเวลา 3 เดือน นับจากได้มีการประชุมตั้งบริษัท

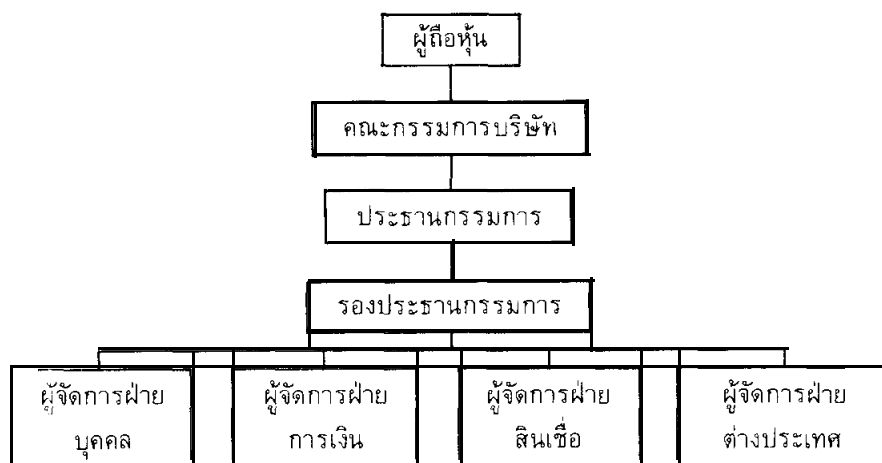
ผลของการจดทะเบียน

1. บริษัทเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เริ่มก่อการ กรรมการ หรือผู้ถือหุ้น
2. ผู้เริ่มก่อการรับผิดชอบในกิจการใด ๆ ซึ่งผู้เริ่มก่อการได้นำ และที่ซึ่งที่ประชุมบริษัทได้อนุมัติ และบริษัทเข้ารับภาระผูกพันแทนต่อไป
3. ผู้ถือหุ้นจะฟ้องศาลขอเพิกถอนการเข้าซื้อถือหุ้นหาได้ไม่

โครงสร้างของบริษัทจำกัด (Corporation Structure)

การก่อตั้งบริษัทจำกัดได้ดำเนินตามขั้นตอนตามกฎหมายแล้ว สิ่งสำคัญต่อไปที่จะต้องกล่าวถึง คือ การกำหนดตัวเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งจะต้องได้รับการคัดเลือกโดยคณะกรรมการบริหารของบริษัท (Board of Directors)

ต่อไปนี้เป็นแผนผังแสดงโครงสร้างของบริษัทจำกัด

คณะผู้บริหารงานของบริษัทจำกัด

1. เจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น หมายถึง บรรดาผู้ถือหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ โดยเฉพาะผู้ถือหุ้นสามัญเท่านั้นจะมีสิทธิในการบริหารงานได้ แต่ก็จะต้องได้รับการคัดเลือกจากบรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหมดเสียก่อน ดังนั้น กลุ่มบุคคลที่ถูกเลือกจะต้องเป็นผู้มีความสามารถสูงที่จะบริหารงานของบริษัทได้ คือ คณะกรรมการ หรือสภากรรมการ

2. คณะกรรมการของบริษัท (Board of Director) หรือคณะกรรมการบริหาร มีหน้าที่วางแผนและกำหนดนโยบายของบริษัท และรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัท เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยจะต้องเป็นไปตามกฎข้อบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้กำหนดไว้ในหนังสือข้อบังคับของบริษัท

คุณสมบัติของคณะกรรมการบริษัท

1. จะต้องเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทอย่างน้อยหนึ่งหุ้นก่อนการเลือกตั้ง
2. มีคุณสมบัติตามข้อบังคับของบริษัททุกประการ
3. อายุของกรรมการจะสิ้นสุดลงใน 3 ปี และจะออกจากตำแหน่งโดยจำนวน 1 ใน 3 การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริษัทต่อเมื่อ

ก. ออกตามวาระ

ข. เมื่อมีการถอนทุน

ค. เมื่อล้มละลาย หรือเมื่อศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ง. ขาดคุณสมบัติตามข้อบังคับของบริษัท

จ. ออกโดยความสมัครใจ

3. พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ช่วยบริหารงาน เช่น เลขานุการสมุหบัญชี ผู้สอบบัญชี และเจ้าหน้าที่ทางการเงิน บุคคลดังกล่าวต่างก็มีหน้าที่ในการดำเนินงานของบริษัทตามความรู้ความสามารถและความถนัด เพื่อให้การดำเนินงานของบริษัทบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชนิดของหุ้นของบริษัทจำกัด

หุ้นของบริษัท จำแนกออกได้ 3 ประเภท คือ

1. หุ้นสามัญ (Common Stock)

2. หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)

3. หุ้นกู้ (Bond)

หุ้นสามัญ (Common Stock) หุ้นสามัญนั้นโดยปกติบริษัทจำกัดซึ่งจัดตั้งขึ้นจะต้องมีหุ้นหลัก คือหุ้นสามัญ ทั้งนี้เพราะหุ้นสามัญให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นโดยเท่าเทียมกัน และถือว่าผู้ถือหุ้นสามัญทุกคนได้ลงทุนเสี่ยงภัยในกิจการของบริษัทด้วยกัน สิทธิของผู้ถือหุ้นสามัญ ได้แก่

1. ได้รับส่วนแบ่งในผลกำไรโดยเท่าเทียมกัน

2. การใช้สิทธิเลือกตั้งคณะกรรมการของบริษัท เพื่อคณะกรรมการของบริษัท จะได้กำหนดและวางนโยบายในการดำเนินงานของบริษัท

3. มีสิทธิซื้อหุ้นใหม่เพิ่มเติม

4. มีสิทธิในเงินสด และทรัพย์สินต่าง ๆ ของบริษัทเมื่อเลิกกิจการ

สิทธิของผู้ถือหุ้นสามัญ

1. สิทธิออกเสียงลงมติเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่บริหารงานแทนบรรดาผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ

2. สิทธิออกเสียงลงมติเลือกตั้ง “ผู้สอบบัญชี” เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบฐานะการเงินของกิจการ

3. สิทธิออกเสียงลงมติให้บริษัทจ่ายเงินปันผล

4. สิทธิออกเสียงเพื่อลงมติอื่น ๆ ตามแต่กฎหมายจะได้กำหนดไว้

หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)

หุ้นบุริมสิทธิ เป็นหุ้นอีกชนิดหนึ่งซึ่งบริษัทจำกัดสามารถออกเพิ่มเติมได้ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มทุนให้มากขึ้น สิทธิของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ ได้แก่

1. ได้รับเงินปันผลก่อนหุ้นสามัญ และมีอัตราแน่นอน

2. มีสิทธิสะสมเงินปันผล กล่าวคือ หากปีใดบริษัทขาดทุนก็จะไม่จ่ายเงินปันผลให้ (การไม่จ่ายเงินปันผลถือเป็นหนี้สินกันอยู่โดยปริยาย) ฉะนั้น เมื่อถึงปีใดที่บริษัทประสบผลกำไร และสามารถจ่ายเงินปันผลได้ บริษัทจะต้องจ่ายรวมทั้งเงินปันผลที่ค้างจ่ายกันอยู่ด้วย

3. สิทธิร่วมกับเงินปันผล กล่าวคือ ในกรณีที่บริษัทได้ผลกำไรมาก ๆ นั้น บริษัทจะจ่ายเงินปันผลให้แก่หุ้นสามัญเกินอัตราส่วนที่หุ้นบุริมสิทธิได้รับไม่ได้ ถ้าหากจะจ่ายเกินกว่าที่หุ้นบุริมสิทธิได้รับอยู่แล้ว ส่วนที่จ่ายเกินนั้นจะต้องนำมาแบ่งให้แก่หุ้นบุริมสิทธิด้วยอัตราส่วนที่เท่า ๆ กัน

4. ในกรณีเลิกกิจการต้องจ่ายคืนทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ

ข้อจำกัดสิทธิของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ

1. ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการของบริษัทและผู้สอบบัญชี

2. ไม่มีสิทธิสะสมเงินปันผล หากข้อบังคับในการออกหุ้นระบุไว้

3. ไม่มีสิทธิร่วมรับเงินปันผล หากข้อบังคับในการออกหุ้นระบุไว้

หุ้นกู้ (Bond)

หุ้นกู้เป็นเพียงหลักฐานในการกู้ยืมเงินเท่านั้น ฉะนั้น ผู้ถือหุ้นกู้จึงเปรียบเสมือนเจ้าหนี้ของบริษัท ลักษณะสำคัญของหุ้นกูดังนี้

1. เป็นสัญญาใช้เงิน คือ บริษัทที่ออกหุ้นกู้สัญญาใช้เงินต้น และดอกเบี้ยที่แน่นอนจำนวนหนึ่งตามข้อตกลง

2. ผู้ถือหุ้นกู้ มีสิทธิฟ้องร้องบริษัทเพื่อบังคับเอาจากทรัพย์สินของบริษัท ในกรณีที่บริษัทไม่ปฏิบัติตามสัญญา

3. หุ้นกู้ฉบับหนึ่งต้องมีมูลค่าอย่างต่ำ 50 บาท

4. ดอกเบี้ย บริษัทที่ออกหุ้นกู้ต้องจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ถือหุ้นกู้ในอัตราที่แน่นอนและตามวัน เวลา ที่ได้ตกลงไว้ขณะออกหุ้นกู้

5. วิธีไถ่คืนหุ้นกู้ และกำหนดเวลาที่จะต้องไถ่ถอนคืน เช่น เมื่อครบกำหนด 10 ปี จึงไถ่ถอน หรือเมื่อครบ 10 ปี จะยอมให้เปลี่ยนสภาพเป็นหุ้นสามัญ

6. หุ้นกู้จะออกได้ก็ต่อเมื่อมีมติพิเศษให้ออกได้เท่านั้น

ข้อเสียเปรียบของผู้ถือหุ้นกู้

ไม่มีสิทธิออกเสียงในการบริหารงาน เนื่องจากไม่มีส่วนเป็นเจ้าของกิจการ

ข้อได้เปรียบของบริษัทจำกัดในการออกหุ้นกู้

1. เสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ และแน่นอนตายตัว เช่น หุ้นกู้ที่ออกในประเทศไทยในขณะนี้ จะเสนอดอกเบี้ยในอัตรา 10—11% ต่อปี ซึ่งถ้าหากกู้เงินในท้องตลาดอาจจะต้องเสียเกินกว่า 11% ต่อปี

2. ในด้านการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ดอกเบี้ยหุ้นกู้ถือเป็นรายจ่ายที่ยอมให้หักออกจากกำไรสุทธิได้ แต่เงินปันผลไม่ถือเป็นค่าใช้จ่าย ดังนั้น บริษัทที่ออกจำหน่ายหุ้นกู้จะได้เปรียบในด้านที่สามารถลดภาษีเงินได้ลงเป็นจำนวนมาก

การประชุมผู้ถือหุ้น

ผู้ถือหุ้นซึ่งเปรียบเสมือนผู้เป็นเจ้าของกิจการ จะได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการของบริษัท หรือผู้ถือหุ้นเองเรียกร้องให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างบรรดาผู้ถือหุ้นทุกคน การประชุมนี้เรียกว่า “การประชุมใหญ่” การประชุมใหญ่แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การประชุมสามัญ

2. การประชุมวิสามัญ

การประชุมสามัญ จะต้องจัดให้มีการประชุมครั้งแรกภายในระยะเวลาหกเดือนนับจากวันที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัด และต่อจากนั้นจะต้องมีการประชุมเช่นนี้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อยทุกระยะเวลา 12 เดือน (1 ปี)

การประชุมวิสามัญ คือ การประชุมคราวอื่นถ้าหากจะมีขึ้นนอกจากการประชุมสามัญแล้วเรียกว่า “ประชุมวิสามัญ” ทั้งนี้ เหตุที่ต้องมีการประชุมวิสามัญเนื่องจาก

ก. คณะกรรมการจะเรียกประชุมเมื่อใดก็ได้

ข. เมื่อบริษัทขาดทุนลงถึงกึ่งจำนวนต้นทุน

ค. ผู้ถือหุ้นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดเข้าชื่อกันทำหนังสือร้องขอให้มีการประชุม

การออกเสียงในที่ประชุม

การออกเสียงลงคะแนนมี 2 วิธี คือ

1. โดยวิธีชুমมือ ท่านให้นับว่าผู้ถือหุ้นจากคนที่มาประชุมเองหรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นมาประชุมแทนมีเสียงหนึ่งเป็นคะแนน การออกเสียงโดยวิธีชুমมือนี้ให้ใช้ในการประชุมทุกครั้งที่มีการลงคะแนน ยกเว้นจะมีผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าสองคนร้องขอในขณะประชุมหรือก่อนมีการประชุมให้ออกเสียงโดยวิธีลงคะแนนลับ

2. โดยวิธีลงคะแนนลับ ท่านให้นับว่าผู้ถือหุ้นทุกคนมีคะแนนเสียง เสียงหนึ่งต่อหุ้นหนึ่ง ที่ตนถือ

มติ ข้อตกลงในที่ประชุมใหญ่ก็คือ “มติ” ของประชุมใหญ่นั้นเอง มติแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. มติธรรมดา
2. มติพิเศษ

มติธรรมดา คือ การตกลงในที่ประชุมใหญ่ การลงมติถือเอาเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ และมีการลงคะแนนเสียงเพียงครั้งเดียว

มติพิเศษ คือ การตกลงในที่ประชุมใหญ่ในญัตติเดียวกัน ซึ่งที่ประชุมใหญ่จะต้องลงมติถึง 2 ครั้ง จึงถือเป็นมติ ขั้นตอนของการลงคะแนนเสียงมีดังนี้

1. ที่ประชุมใหญ่ต้องแจ้งว่าเป็นการขอมติพิเศษ
2. การลงคะแนนเสียงครั้งแรกได้ลงมติโดยคะแนนเสียงข้างมากไม่ต่ำกว่าสามในสี่ส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด
3. หลังจากการลงคะแนนเสียงครั้งแรกแล้วจะต้องเว้นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่วันและไม่มากกว่าหกสัปดาห์ ซึ่งจะต้องมีการประชุมครั้งที่สอง
4. การประชุมครั้งที่สอง หรือครั้งหลังนี้ที่ประชุมจะต้องลงมติดี้นตามมติของที่ประชุมครั้งแรกโดยคะแนนเสียงข้างมากนับได้ไม่น้อยกว่าสองในสามส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

การประชุมที่ต้องใช้มติพิเศษ

1. การออกหุ้นกู้
2. การเลิกบริษัท
3. การเพิ่มทุนและลดทุน

องค์ประชุม ในการประชุมใหญ่ทุก ๆ ครั้ง ผู้ถือหุ้นต้องเข้าประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนหุ้นทั้งหมด จึงจะถือว่าเป็นองค์ประชุม

ข้อดีและข้อเสียของบริษัทจำกัด

ข้อดี

1. ความรับผิดชอบของบรรดาผู้ถือหุ้นจะถูกจำกัดความรับผิดชอบเพียงเท่ามูลค่าหุ้นที่ผู้ถือหุ้นยังค้างชำระ
2. บริษัทจำกัดมีสภาพเป็นนิติบุคคล โดยแยกตัวต่างหากจากผู้ถือหุ้น มีภูมิลำเนาของตัวเอง มีกรรมสิทธิในทรัพย์สินต่าง ๆ มีสิทธิที่จะดำเนินคดีหรือถูกฟ้องร้องในนามของบริษัทได้
3. ในกรณีที่มีผู้ถือหุ้นตาย ล้มละลาย หรือถูกศาลสั่งเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือออกจากความเป็นผู้ถือหุ้น บริษัทยังคงดำเนินการต่อไป
4. ผู้ถือหุ้นสามารถโอนหรือขายหุ้นแก่บุคคลอื่นได้
5. สามารถขยายทุนโดยการจดทะเบียนเพิ่มทุนและออกหุ้นขายได้
6. มีความมั่นคงในการดำเนินกิจการดี เพราะเป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

ข้อเสีย

1. เสียภาษี 2 ครั้งในฐานะเป็นบริษัทจำกัด และภาษีเงินได้ส่วนบุคคลของผู้ถือหุ้นเมื่อได้รับเงินปันผล
2. การจัดตั้งยุ่งยากและใช้เวลานาน
3. เสียค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งสูง
4. มีข้อบังคับตามกฎหมายมากมาย
5. ขาดความสัมพันธ์โดยใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารระดับสูง ๆ กับพนักงานหรือคนงานในระดับต่ำ
6. เลิกยากกว่ากิจการประเภทอื่น

การประกอบการแบบสหกรณ์

(Co-operative Society)

สหกรณ์ หมายถึง การรวมกันเพื่อกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก สหกรณ์ตามความหมายของนักเศรษฐศาสตร์หมายถึงการรวมกันเพื่อให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

การดำเนินงานของสหกรณ์มีหลายด้าน ดังเช่นในประเทศไทยมีสหกรณ์ขายส่ง สหกรณ์กรุงเทพฯ จำกัดสินใช้ (จ.ส.ช.) สหกรณ์ชาวนา สหกรณ์ชาวประมง สหกรณ์ผู้ขาย เนื้อสัตว์ สหกรณ์การเลี้ยงหมู ฯลฯ เป็นต้น

สาระสำคัญเกี่ยวกับการประกอบการแบบสหกรณ์

1. สหกรณ์จดทะเบียนเพื่อเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยทุนของสหกรณ์จะต้องแบ่งเป็นหุ้น ๆ ละเท่า ๆ กัน และขายให้แก่สมาชิก
2. การดำเนินงาน สมาชิกจะเลือกกรรมการบริหาร (board of director) ขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อดำเนินงานของสหกรณ์
3. การออกเสียงในที่ประชุม สมาชิกคนหนึ่ง มีเสียง 1 เสียงโดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ถือ
4. สหกรณ์ยึดหลักประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง ร่วมกันเป็นองค์การด้วยความสมัครใจ
5. สหกรณ์เป็นธุรกิจที่ไม่ได้มุ่งหวังในกำไร (non-profit business) แต่มีจุดประสงค์ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้ซื้อของในราคาถูก ดังนั้นเมื่อสิ้นปีจะจ่ายเงินปันผลแก่สมาชิกที่เรียกว่า "Patronage"

ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์

จุดเริ่มต้นของการประกอบการในรูปสหกรณ์นั้นเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ณ เมือง รอคเดล (Rochdale) ในปี ค.ศ. 1844 ชาวเมืองรอกเดลส่วนใหญ่ซึ่งทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากไม่สามารถจะเรียกร้อยค่าจ้างแรงงานให้สูงขึ้นได้ เพราะค่าจ้างที่ได้รับอยู่ไม่เป็นธรรม ประกอบกับค่าครองชีพสูง ดังนั้น ชาวเมืองรอกเดลจึงได้รวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นให้ชื่อว่า "สหกรณ์รอกเดล" มีนโยบายเพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวเมืองได้รับในขณะนั้นให้หมดสิ้นไป ในระยะต่อมาในเมืองอื่น ๆ ต่างก็เลียนแบบ โดยดำเนินการจัดตั้งเป็นรูปสหกรณ์ของตนเองขึ้นมาบ้าง จนกระทั่งเป็นที่นิยมแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียนิยมสหกรณ์แบบของรอกเดลนี้มาก เพราะถือว่า รอกเดลเป็นแบบอย่างของสหกรณ์ที่มีหลักเกณฑ์ที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้จนทุกวันนี้

หลักเกณฑ์ของสหกรณ์รอกเดล มีหลักใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1. เปิดรับสมาชิกทั่วไป
2. ควบคุมโดยใช้หลักประชาธิปไตย คือ ถือว่าคนหนึ่งมีเสียงเดียว ไม่ว่าจะถือหุ้นกี่หุ้น

3. จำหน่ายสินค้าในราคาตลาด
4. เงินปันผลจ่ายตามส่วนแห่งการซื้อ
5. กำหนดดอกเบี้ยเงินลงทุนตายตัวซึ่งอยู่ในราว 4-6%
6. ขายสินค้าเป็นเงินสด เพราะต้องการให้มีเงินทุนหมุนเวียน
7. จัดให้มีการศึกษา และอบรมวิธีการสหกรณ์
8. ยึดถือความเป็นกลางทางศาสนาและการเมือง

หลักสหกรณ์

หลักสหกรณ์ หมายถึง แนวดำเนินงานของสหกรณ์ที่ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายของมวลสมาชิก หลักสหกรณ์มีอยู่ 2 พวก คือ

1. หลักสหกรณ์ทั่วไป
2. หลักสหกรณ์เฉพาะ

หลักสหกรณ์ทั่วไป เป็นหลักที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย และใช้ยึดถือปฏิบัติกันมาจนทุกวันนี้ หลักสหกรณ์ทั่วไปมีดังต่อไปนี้

1. หลักการรับสมาชิก
2. หลักการรวมทุน
3. หลักการแบ่งผลกำไร
4. หลักเสมอภาค
5. หลักเสรีภาพ
6. หลักช่วยตัวเอง
7. หลักสังคมสงเคราะห์

หลักสหกรณ์เฉพาะ เป็นหลักซึ่งยังไม่เป็นที่รับรองกันทั่วไป แต่หลักสหกรณ์เฉพาะนี้อาจเป็นไปได้ว่าได้รับการดัดแปลง และปรับปรุงให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อมเฉพาะท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของแต่ละสหกรณ์

ลักษณะและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ

มี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. **สหกรณ์เครดิต (Co-operative Credit Societies)** มีลักษณะการดำเนินงานพิเศษต่างจากสหกรณ์รูปอื่น ๆ คือจัดหาเครดิตให้แก่สมาชิก เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยสหกรณ์เป็นผู้ควบคุมและพิจารณาการให้กู้ยืม การใช้เงิน การชำระคืนเงินกู้ สหกรณ์เครดิต

จะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สหกรณ์ธรรมาภิบาล ซึ่งพอจะแยกเป็นรูปสหกรณ์ย่อย ๆ ออกไปดังนี้ คือ

- ก. สหกรณ์หาทุน
- ข. สหกรณ์ออกทรัพย์
- ค. สหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตรวม
- ง. ชุมนุมสหกรณ์หาทุน
- จ. สหกรณ์เครดิตเกษตรกรรม

2. สหกรณ์พาณิชย์ (Co-operative Marketing Associations) แบ่งเป็นรูปสหกรณ์ที่สำคัญ 2 ประเภท คือ

ก. สหกรณ์ผู้บริโภค หรือร้านค้าสหกรณ์ (Co-operative Store) เป็นธุรกิจในรูปแบบพิเศษอย่างหนึ่งที่ต่างจากธุรกิจประเภทห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด โดยเงินทุนของสหกรณ์ได้มาจากการขายหุ้นให้แก่สมาชิก หลักใหญ่ของสหกรณ์ก็คือจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคและให้บริการแก่สมาชิกในราคายุติธรรม มิได้มุ่งหวังในกำไร มุ่งเพื่อช่วยเหลือสมาชิก

ข. สหกรณ์ขายข้าวและค้าพืชผล จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของสหกรณ์ให้ขายพืชไร่ในราคายุติธรรม ขจัดคนกลางที่ค้ากำไร และป้องกันมิให้สมาชิกเสียเปรียบในเรื่องการชั่ง ตวง วัด

3. สหกรณ์ที่ดิน จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีสิทธิในการใช้ และเป็นเจ้าของที่ดินดังเช่นสหกรณ์วิเศษ สหกรณ์บำรุงที่ดิน และสหกรณ์เช่าซื้อและผู้เช่าที่ดิน ฯลฯ

ข้อดีและข้อเสียของธุรกิจในรูปแบบสหกรณ์

1. ข้อดีในแง่ที่ว่าสหกรณ์ทำให้สามารถหาเงินทุนได้ในจำนวนมาก เพราะทุนแบ่งออกเป็นหุ้น ๆ มีมูลค่าหุ้นละเท่า ๆ กัน
2. ข้อได้เปรียบในเรื่องภาษี เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีได้มุ่งหวังในผลกำไร
3. ข้อเสียในแง่ของการจ่ายเงินผลประโยชน์แก่บรรดาสมาชิกในอัตราต่ำมาก เช่น ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งไม่ว่าจะซื้อหุ้นไว้มากน้อยเพียงใดก็จะได้รับ Patronage dividend คั้นจากยอดซื้อของเขาเท่านั้น

ข้อแตกต่างระหว่างสหกรณ์กับบริษัทจำกัด

สหกรณ์กับบริษัทจำกัดมีรูปร่างคล้ายกันหลายอย่าง เช่น ในเรื่องของการรวมทุน (โดยแบ่งหุ้นออกเป็นหน่วยย่อย) การใช้ปัจจัยการผลิต (Factors of Production) เช่น การใช้แรงงานอาคาร ที่ดิน การดำเนินงานโดยจัดตั้งผู้จัดการ (Manager) ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้ระบอบ

การแข่งขันโดยเสรี และอาศัยประสิทธิภาพในทางธุรกิจเพื่อความสำเร็จในผลงาน แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวหาได้ทำให้สหกรณ์กับบริษัทเหมือนกันไม่ เพราะยังมีข้อแตกต่างบางประการที่เกิดขึ้นดังนี้ คือ

1. **ความมุ่งหมายเบื้องต้น** ของการแสวงหากำไรของบริษัท แต่สหกรณ์มีความมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก

2. **ผู้ลงทุนและลูกค้า** บริษัทจะกำหนดหุ้นไว้ตายตัว หากบริษัทมีความจำเป็นต้องขยายหุ้นก็ต้องได้รับมติพิเศษจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นเสียก่อน ส่วนสหกรณ์ไม่จำกัดจำนวนหุ้นใครจะซื้อหุ้นจำนวนเท่าใดก็ได้ โดยยึดหลัก “Open membership”

ในด้านลูกค้า บริษัทมุ่งประกอบธุรกิจกับบุคคลภายนอกเป็นสำคัญ แต่สหกรณ์ช่วยเหลือเฉพาะสมาชิกเท่านั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้สมาชิกได้รับเงินกู้โดยสะดวก และในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

3. **หลักแห่งการรวมกัน** บริษัทถือเอาทุนเป็นหลักแห่งการรวมกัน ใครมีทุนมากก็เข้าร่วมกับบริษัทได้มาก แต่สหกรณ์มุ่งประสงค์ที่จะอาศัยกำลังอันเกิดจากความร่วมมือเพื่อขจัดอุปสรรคให้หมดสิ้นไป เพราะแต่ละคนที่มารวมกันมีกำลังทรัพย์น้อย

4. **หุ้น** ในการจัดตั้งบริษัท ตามวิธีปฏิบัติต้องกำหนดทุนเสียก่อน แล้วแบ่งออกเป็นหุ้นเรือนหุ้น หุ้นละเท่า ๆ กัน และนำหุ้นออกขายแก่บุคคลภายนอก แต่ทุนของสหกรณ์อาจหาได้โดยการจำหน่ายหุ้นให้แก่สมาชิก จะขายให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้ และหุ้นนี้ปกติจะมีมูลค่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับบริษัท

5. **กฎหมายควบคุม** บริษัทจำกัดมีสภาพเป็นนิติบุคคลต่างหากจากบุคคลธรรมดา ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่สหกรณ์อยู่ในความควบคุมและคุ้มครองแห่งกฎหมายพิเศษ คือ พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2511

6. **การควบคุม** บริษัทเป็นการรวมทุน แต่สหกรณ์เป็นการรวมคน ฉะนั้น การควบคุมบริษัทจึงอาศัยเสียงข้างมาก คือ ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งอาจออกเสียงได้มากกว่า 1 เสียง หรืออาจมากกว่าคนอื่น ๆ แต่สหกรณ์ถือมติ 1 คนต่อ 1 เสียง (one man one Vote)

7. **การแบ่งกำไรหรือส่วนออม** บริษัทแบ่งกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นตามจำนวนหุ้นที่ถือ แต่สหกรณ์ถือว่ากำไรที่ได้เป็นเงินที่สมาชิกออมไว้ได้เมื่อซื้อของ ดังนั้นจึงจ่ายเงินให้แก่สมาชิกแต่ละคนตามส่วนที่สมาชิกซื้อของไป

8. **ความรับผิดชอบต่อสังคม** บริษัทจะไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของสังคม เพราะบริษัทมีจุดมุ่งที่กำไรเป็นสำคัญ แต่สหกรณ์คำนึงถึงการช่วยเหลือ การรับใช้สมาชิกและจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมอย่างสมบูรณ์

ฉะนั้น ข้อแตกต่างดังกล่าวข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมของสหกรณ์มีสาระสำคัญเพียงใด และนอกจากนั้นยังช่วยวินิจฉัยได้ดีกว่าการประกอบการทางเศรษฐกิจนั้นควรจะจัดองค์การในรูปใดจึงจะเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด เพื่อความมั่นคงในสังคมนั้น ๆ

รัฐวิสาหกิจ

(State Enterprise)

ในพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 และพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ระบุความหมายของ “รัฐวิสาหกิจ” ไว้ว่า หมายถึง องค์การของรัฐบาล หรือหน่วยงานของธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ รวมทั้งบริษัทจำกัดและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมีหุ้นอยู่ด้วยเกินกว่าร้อยละ 50 แต่ไม่รวมถึง องค์การหรือกิจการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อส่งเสริมหรือส่งเสริมการใด ๆ ที่มีใช้ธุรกิจ

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ ในการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการให้บรรลุเป้าหมายที่ดีไว้นั้น รัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะให้หน่วยงานของรัฐได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีระเบียบในทุกสายงาน โดยคำนึงถึงหลักสำคัญทางการบริหารให้เป็นไปตามขั้นตอน ตลอดจนเพื่อป้องกันการทุจริต และคำนึงถึงความสงบสุขของประชาชนในประเทศเป็นหลักสำคัญ ดังนั้น กิจการใดที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรัฐจะเป็นผู้บริหารงานเองทั้งหมด เช่น กิจการสาธารณูปโภค กิจการสาธารณูปการ รัฐวิสาหกิจจะแยกส่วนของการบริหารงานออกจากส่วนราชการ พนักงานของรัฐวิสาหกิจจึงไม่ใช่ข้าราชการ แต่ระเบียบการปฏิบัติงานต่าง ๆ ใช้หลักเดียวกัน ตั้งแต่การรับสมัคร คัดเลือก แต่งตั้ง บรรจุ และการออกจากงาน ตลอดจนการพิจารณาปรับอัตราค่าจ้าง หรือเงินเดือน และสวัสดิการต่าง ๆ

การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจในรูปแบบต่าง ๆ

จากรายงานการคลังงบประมาณประจำปี 2521 รัฐวิสาหกิจที่ต้องจัดสรรรายได้ เป็นอัตราร้อยละ ส่งรัฐ มี 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาด ได้แก่ องค์การสุรา โรงงานยาสูบ โรงงานไฟ โดยจะจัดสรรรายได้ส่งรัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ 81 ของผลกำไรสุทธิ

2. รัฐวิสาหกิจกึ่งผูกขาด ได้แก่ องค์การเชื้อเพลิง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ จะจัดสรรรายได้ส่งรัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของกำไรสุทธิ

3. รัฐวิสาหกิจประเภทสาธารณูปโภค เช่น การประปา การไฟฟ้า องค์การโทรศัพท์ กิจการดังกล่าวนี้ไม่มุ่งหวังในกำไร แต่มุ่งเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม รายได้ที่ถูกจัดสรรจากกำไรสุทธิประจำปีจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 35

4. รัฐวิสาหกิจประเภทอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมองค์การพอกหนัง องค์การแก้ว องค์การทอผ้า จะต้องจัดสรรรายได้จากกำไรสุทธิประจำปีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40

5. รัฐวิสาหกิจประเภทให้บริการแก่สาธารณชน เช่น องค์การตลาด องค์การสวนยาง องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น จะต้องจัดสรรรายได้ให้รัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ 35

6. รัฐวิสาหกิจประเภทบริษัทจำกัด เช่น บริษัทไทยโทรทัศน์ บริษัทเดินอากาศไทย บริษัทการบินไทย ฯลฯ จะต้องจัดสรรเงินปันผลให้รัฐในอัตราที่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีกิจการธนาคารและบริษัทจำกัดที่รัฐบาลถือหุ้นเกิน 50% หรือ 100% เต็ม เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นต้น

ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย อินเดีย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย รัฐจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจการวิสาหกิจบางประเภทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและทำให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น และการที่รัฐจะเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินธุรกิจได้เพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญ เช่น ถ้าประเทศนั้นยึดความสำคัญของระบบนายทุน รัฐก็จะสนับสนุนให้เอกชนดำเนินกิจการได้อย่างเต็มที่และปล่อยให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรี เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และสนับสนุนให้มีการปรับอัตราค่าจ้าง หรือเงินเดือนให้อยู่ในสภาพปกติได้ เพื่อให้ประชาชนได้จับจ่ายใช้สอยและเกิดความคล่องตัวในการทำงานมากขึ้น

กิจการที่รัฐเข้าดำเนินการเอง แยกได้ 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กิจการเกี่ยวกับสาธารณูปโภค เช่น การประปา การไฟฟ้า ฯลฯ
2. กิจการที่มีผลกำไรมาก เช่น กิจการสลากกินแบ่ง
3. กิจการที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การผลิต และจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุระเบิด สุรา
4. กิจการทางด้านอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
5. กิจการที่รัฐก่อตั้งขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมือง เช่น องค์การเพื่อการค้ากับต่างประเทศ

กิจการร่วมค้า

(Joint Venture)

การเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจอีกอย่างหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นการก่อตั้งในรูปของบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ กิจการร่วมค้า (Joint Venture) กิจการร่วมค้าเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในยุโรประหว่างศตวรรษที่ 17 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการค้ากับพ่อค้าในต่างประเทศ

ลักษณะของกิจการร่วมค้า คือ การรวมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินกิจการค้าเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง โดยปราศจากสิทธิและความรับผิดชอบตามปกติของห้างหุ้นส่วน

กิจการค้าร่วมเป็นข้อตกลงร่วมเป็นหุ้นส่วนกันชั่วคราว เพื่อที่จะดำเนินกิจการธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้ตกลงกัน เมื่อดำเนินกิจการธุรกิจสำเร็จลุล่วงแล้ว กิจการค้าร่วมก็จะสลายตัวไป อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นบางรายที่มีระยะเวลายาวนาน เช่น Sumitomo shoji Kaiska Ltd. ของประเทศญี่ปุ่น Sumitomo เป็นบริษัทดำเนินกิจการค้าแบบรวมกัน (intergrated trading company) โดยเริ่มดำเนินกิจการบนเกาะ Shikoku เมื่อประมาณ 350 ปี มาแล้ว เป็นกิจการค้าที่ประกอบด้วยบริษัทมากกว่า 50 บริษัท และมีลูกจ้างมากกว่า 250,000 คน การดำเนินกิจการมีลักษณะเป็นการค้าร่วม ซึ่งเป็นการประกอบการค้าภายในประเทศ และส่งสินค้าเข้า ส่งสินค้าออก และประกอบการค้ากับประเทศที่สาม เป็นบริษัทที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

Sumitomo มีขอบเขตผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่กว้างขวางมาก โดยดำเนินกิจการด้านการเงิน การคลังสินค้า การลงทุนในทางการอุตสาหกรรม การขนส่ง การปิโตรเลียม เหมืองแร่ ป่าไม้ อสังหาริมทรัพย์ และการท่องเที่ยว งานด้านต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ช่วยในการส่งเสริมทางการค้าโดยตรง

“บุคคล” ตามสายตาของกฎหมายจะรวมการประกอบการในรูปบริษัทด้วย ดังนั้น กิจการค้าร่วมจึงอาจเป็นการรวมกันในระหว่างบริษัทต่าง ๆ เหมือนเช่นเดียวกันกับการร่วมกันในระหว่างบุคคลต่าง ๆ เช่น บริษัทน้ำมันหลาย ๆ บริษัทรวมกันเป็นกิจการค้าร่วมเพื่อสำรวจน้ำมันหรือแหล่งแก๊ซทางธรรมชาติ นอกจากนี้แล้ว กิจการค้าร่วมยังรวมถึงงานก่อสร้างที่มีขนาดใหญ่เพื่อจุดประสงค์ในการทำงานตามโครงการใดโครงการหนึ่งให้สำเร็จลุล่วง เมื่อนำมาใช้กับการจำหน่ายหลักทรัพย์ใหม่ ซึ่งเรียกว่าการรับประกันการจำหน่ายร่วมกัน (underwriting syndicate) เช่น ธนาคารเพื่อการลงทุน (investment banks) หลาย ๆ รายรวมกันเพียงชั่วคราว

เพื่อจำหน่ายหลักทรัพย์ใหม่ให้แก่บริษัทธุรกิจที่ออกหลักทรัพย์ใหม่มาจำหน่าย การจัดตั้งในลักษณะนี้สามารถจัดทำได้อย่างง่าย เนื่องจากไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนก่อตั้งตามกฎหมาย

แบบอื่น ๆ ของการเป็นเจ้าของธุรกิจ (Other Forms of Business Ownership)

นอกจากรูปแบบของการเป็นเจ้าของการดำเนินกิจการธุรกิจตามแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้แล้ว ยังมีรูปแบบการเป็นเจ้าของแบบอื่น ๆ อีกที่สมควรกล่าวถึง คือ

Joint-Stock Company บริษัทประเภทนี้เป็นรูปแบบของการเป็นเจ้าของของก่อนหน้าจะมีบริษัทที่มีอยู่โดยทั่วไปในขณะนี้ เป็นการรวมกันโดยสมัครใจของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการตามข้อตกลงสัญญา (articles of agreement) เงินทุนแบ่งออกเป็นหุ้นซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ Joint-Stock Company มีลักษณะคล้ายกับห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้เป็นเจ้าของมีความรับผิดชอบโดยส่วนตัวที่ไม่มีการจำกัด และมีลักษณะคล้ายกับบริษัท คือ ถ้าใครจะจ่ายให้ตามจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ Joint-Stock Company แตกต่างจากห้างหุ้นส่วน คือ ผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้เลือกตั้งกรรมการบริหารซึ่งมีอำนาจในการบริหารกิจการ นอกจากนี้แล้วกิจการประเภทนี้จะไม่สิ้นสุดลงเมื่อผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดถึงแก่กรรม

Business Trust คือ แบบของการเป็นเจ้าของที่มีลักษณะแตกต่างไปจากแบบอื่น ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นวิธีการจัดเตรียมโดยที่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเรียกว่า ผู้ก่อตั้งทรัสต์ (trustor) เอาทรัพย์สินมาให้แก่ trustee เพื่อจัดการดูแลแทนให้ ทั้งนี้เพราะว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินอาจไม่มีเวลาดูแลหรือไม่มีความสามารถในการจัดการดูแลด้วยตนเอง และ trustee เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและสามารถในการจัดการดูแลทรัพย์สินเหล่านี้ได้ดีกว่า ทรัสต์อาจประกอบด้วยเงินสด อสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินอื่นตามที่ได้ระบุไว้ภายใต้สัญญาการก่อตั้งทรัสต์ บุคคลผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาการก่อตั้งทรัสต์อาจเป็นบุคคลผู้ก่อตั้งทรัสต์ หรืออาจเป็นบุคคลที่สามก็ได้ ผลดีง่ายในการก่อตั้งและเสียค่าใช้จ่ายน้อย

Mutual Company คือ บริษัทที่มีลักษณะคล้ายกับสหกรณ์ เพราะว่าผู้เป็นเจ้าของบริษัทคือผู้ที่ใช้บริการของบริษัทนั่นเอง Mutual company จะได้รับอนุญาตตามกฎหมายเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับบริษัททั่วไป ตั้งขึ้นโดยผู้เริ่มกิจการ จะต่างกันก็ตรงที่ว่าไม่มีการออกใบหุ้นและทุนที่ชำระแล้ว บริษัทประเภทนี้ในประเทศไทยยังไม่มี และคงยังไม่สามารถก่อตั้งขึ้นมาได้ เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ตามจัดประเภทของ Mutual Companies สามารถ

แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ Mutual Insurance Companies และ Mutual Savings Banks บุคคลผู้ที่ฝากเงินใน Mutual Savings Bank เปรียบเสมือนเป็นสมาชิก เช่นเดียวกับสหกรณ์การดำเนินงานจะไม่มุ่งหวังเพียงกำไรแต่เพียงอย่างเดียว กำไรที่ได้จากการดำเนินงานอาจนำมาใช้ในการลงทุนต่อไปหรือส่งคืนให้แก่ผู้เป็นเจ้าของคือสมาชิกในรูปของเงินปันผล ส่วน Mutual Insurance Companies บุคคลผู้ถือกรรมธรรม์ของบริษัทคือสมาชิกและเป็นเจ้าของกิจการ เงินเบี้ยประกันที่สมาชิกส่งให้แก่บริษัทจะลดลงไป เพราะกำไรที่บริษัทได้มาจะนำมาจ่ายให้แก่ผู้ถือกรรมธรรม์

สรุป

การประกอบกิจการแบบเจ้าของคนเดียวเป็นการง่ายและสะดวกที่จะก่อตั้ง ผู้เป็นเจ้าของจะได้รับกำไรทั้งหมดและมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ในการบริหารงานของกิจการ

การประกอบกิจการแบบเจ้าของคนเดียวมีผลเสียที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. มีความลำบากในการเพิ่มเงินทุนให้พอเพียง
2. เมื่อผู้เป็นเจ้าของถึงแก่กรรม อาจมีผลทำให้การดำเนินกิจการต้องสิ้นสุดไปด้วย ผลดีประการสำคัญของห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ มีความมั่นคงทางการเงินมากกว่าแบบเจ้าของคนเดียวและมีการบริหารงานที่ดีกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญง่ายและสะดวกในการก่อตั้ง

ห้างหุ้นส่วนสามัญมีผลเสียที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. หุ้นส่วนแต่ละคนรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในหนี้สินของกิจการ
2. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนผู้ใดผู้หนึ่งถึงแก่กรรม ทำให้สัญญาข้อตกลงการเป็นหุ้นส่วนต้องสิ้นสุดไปโดยปริยาย

ห้างหุ้นส่วนจำกัดจะมีหุ้นส่วนคนหนึ่งหรือมากกว่า 1 คน มีความรับผิดชอบในหนี้สินจำกัดจำนวน หุ้นส่วนที่รับผิดชอบจำกัดนี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้มีอำนาจในการบริหารงานของห้าง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของหุ้นส่วนจะระบุไว้ในสัญญาข้อตกลงของห้างหุ้นส่วน ซึ่งทำความตกลงกันในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน

การประกอบกิจการในรูปบริษัทเป็นวิธีที่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของการประกอบกิจการแบบเจ้าของคนเดียว และแบบห้างหุ้นส่วน คือ

1. มีการดำเนินการที่ต่อเนื่องเรื่อยไป
2. ผู้เป็นเจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบโดยส่วนตัวในหนี้สินทั้งหมด

3. สะดวกต่อการขายหุ้นที่แสดงถึงการเป็นเจ้าของ
 4. สามารถจ้างผู้ชำนาญงานมาบริหารงานของบริษัท
- กิจการเข้าร่วมเป็นการก่อตั้งขึ้นมาโดยบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ สมาชิกอาจไม่สามารถถอนตัวออกได้จนกว่าโครงการเสร็จสิ้นลง
- ส่วนรูปแบบของการเป็นเจ้าของแบบอื่น ๆ คือสหกรณ์ Mutual Companies และรัฐวิสาหกิจ